

Kako popraviti razbijeni prozor?

Kolumna ambasadorice Ketlin Kavalek (Kathleen Kavalec), šefice Misije OSCE-a u BiH

Možda mnoge ne iznenađuje činjenica da je, kada je jedne noći u januaru razbijen prozor na Čaršijskoj džamiji u Kozarskoj Dubici, lokalno stanovništvo strahovalo da je incident bio na etničkoj osnovi. U zemlji koja je pretrpjela katastrofalne posljedice međunacionalnog sukoba, nešto prosto poput razbijenog prozora, ispisivanja uvredljivih grafita ili postavljanja postera uvredljivog sadržaja, može dovesti do brige i straha, posebno u vrijeme kada se društveni mediji koriste kao sredstvo za širenje nerazumijevanja, mržnje, pa čak i nasilja. Možda je lako popraviti razbijeni prozor, ali prepoznati i sanirati štetu nastalu zbog govora mržnje i djela počinjenih iz mržnje, u društvu koje se još uvijek oporavlja od traume rata, nešto je sasvim drugo.

Kao roditelji i građani, priželjkujemo miran i prosperitetan svijet i svakoga se dana trudimo da sagradimo društvo dostojno snova koje gajimo za našu djecu. Svi osjećamo posljedice života u podijeljenom društvu, društvu ispunjenom nepovjerenjem, a instinktivno shvatamo da podjele i mržnja predstavljaju prijetnju miru. Upiremo oči u naše lidere, očekujući da će nas oni usmjeriti u pravom smjeru i u nama probuditi nadu da ćemo prebroditi teška vremena. Od naših političara tražimo mnogo; tražimo i moguće i nemoguće; no, ono najvažnije što građani trebaju očekivati od onih koji traže njihovo povjerenje na izborima jeste da budu lideri koji vode na način da ne produbljuju podjele i podrivaju mržnju.

Godina pred nama, 2020, će u Bosni i Hercegovini biti obilježena važnim obljetnicama: 25 godina od potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma kojim su prekinute borbe i patnja širom BiH, ali i četvrt stoljeća od najvećeg zločina počinjenog u Evropi od završetka Drugog svjetskog rata – genocida u Srebrenici. U međuvremenu, još jedan ciklus lokalnih izbora ove jeseni, bez sumnje će stvoriti plodno tlo za izazivanje političkih tenzija. Razmišljajući o tome, neki smatraju da je prekasno da se radi na stvarnom pomirenju, dok drugi smatraju da je prerano. Ja smatram da je sada pravi čas.

Na žalost, mnogi društveni problemi koje je Daytonski sporazum nastojao otkloniti i dalje postoje, baš kao što postoji i mogućnost korištenja etničkih poluga za napade na političke protivnike i osvajanje podrške birača. To je opasan pristup koji sa sobom nosi rizik podsticanja međunacionalne mržnje. Na primjer, u nedavnoj prošlosti svjedočili smo prijetnjama upućenim pravoslavnom parohu u Blagaju, povodom obilježavanja Uspenja Presvete Bogorodice, sknavljenju katoličkog groblja Veresika, te ispadima motivisanim nacionalizmom u Srebrenici, Bratuncu, Foči i Višegradu, tokom obilježavanja pravoslavnog Božića. Moja posjeta Srebrenici prije nekoliko dana bila je teška i emotivna – iz prve ruke sam vidjela kako narativi podjele mogu naštetiti zajednici i spriječiti napredak i prosperitet.

Igranje na kartu podjela možda se čini kao da može brzo i lako dovesti do rezultata, ali istorija nas uči da je takav put opasan, da je to rizična igra koja neće dovesti do stvaranja

jačeg, prosperitetnijeg i mirnijeg društva, koje radi u interesu svojih građana. Ono što nam treba je drugačiji, mudriji pristup; ono što nam je potrebno je vizija. Potrebne su nam vođe koje ujedinjuju ljude, koje iz različitosti crpe snagu, promoviraju povjerenje i razumijevanje i grade jedinstvo.

Takve vođe postoje u Bosni i Hercegovini i danas, ako znate gdje da ih tražite. Na primjer, u Blagaju i Veresici, lokalni lideri osudili su incidente koji su se tamo desili i odgovorili na potrebu za sprečavanjem eskalacije tenzija i uspostavom povjerenja u zajednici. U Bosanskom Petrovcu, kada je objavljena provokativna fotografija dvojice muškaraca koji su nosili nacionalističke oznake, načelnik Opštine odmah se oglasio i pozvao na smirenost, jedinstvo i solidarnost među građanima.

Još jedan primjer mudrog vodstva dolazi nam iz Kozarske Dubice, gdje su se žitelji zajednice ujedinili i zajednički popravili razbijeni prozor džamije. Načelnik je javno osudio napad i ponudio da pokrije troškove popravke. Nakon što je policija identifikovala počinioca, oni su u pratnji roditelja došli su na sastanak u Medžlis Islamske zajednice. U prisustvu starijih žitelja svoje zajednice, izrazili su kajanje, zatražili oprost i obećali da će nadoknaditi štetu. Počiniteljima je oprošteno, a potom se ista grupa sastala u obližnjem ugostiteljskom objektu gdje su razgovarali o postignutom dogovoru i ostvarenom uzajamnom razumijevanju.

Ovo je tako jednostavna priča, ali istovremeno i priča koja nadahnjuje. Možda ne znamo šta je navelo počinioca da razbije prozor, ili da li su u vrijeme kada su to uradili razumjeli bol i brigu koju je uzrokovao njihov čin. Budući da se radi o mladim osobama, možda nisu shvatili opasnost u koju su doveli sebe i svoju zajednicu. Ono što znamo je da opštinski lideri nisu okrenuli glavu na drugu stranu ili zanemarili incident smatrajući ga beznačajnim. Umjesto toga, preuzeli su odgovornost i osudili postupak, proveli istragu, utvrdili uzrok, podstakli dijalog u zajednici te popravili nastalu štetu – a uz to, popravili su i razbijeni prozor.

Borba protiv postupaka izazivanja i provokacija veoma je važna, no, prevencija je još važnija. Mudri lideri pronaći će način da posiju sjeme povjerenja i povezanosti u lokalnim zajednicama. Bosanski Petrovac, na primjer, dom je *Planinara bez predrasuda*, organizacije civilnog društva koja okuplja planinare različitih zanimanja i interesovanja, koji su se udružili da bi ostalima pokazali da rekreacija može popraviti stanje u zajednici, ali i doprinijeti razumijevanju, pomirenju i izgradnji mira. U Žepču, zajednica predvođena udruženjem svih civilnih žrtava rata, okupila se 2017. godine u nastojanju da sagradi jedinstven spomenik – jedini takav spomenik u BiH – posvećen svim žrtvama rata. Od 2018. godine, svakog 9. oktobra, na Dan Općine Žepče, lokalne vlasti polažu vijenac na spomen obilježju i time pokazuju svima kako se ranjeno društvo može odnositi prema svojoj tragičnoj prošlosti, graditi mostove i raditi na zajedničkoj budućnosti.

Prethodno iskustvo upozorava nas da bi zagrijavanje predizborne kampanje i obilježavanje važnih datuma ove godine mogli donijeti još mnogo razbijenih prozora, metaforički govoreći. No to se ne mora desiti. Uz prave lidere iz političkog i društvenog života, moguće je smanjiti vjerovatnoću pojave govora mržnje i zemlju usmjeriti u pozitivnom smjeru.

U tom duhu, Misija OSCE-a u BiH u 2020. godini predlaže provedbu sljedećih mjera:

Od političkih stranaka i kandidata za učešće na lokalnim izborima tražiti da se obavežu na konstruktivan dijalog i uzdrže od negativne i zapaljive retorike,

Štampane i elektronske medije, kao i korisnike društvenih medija podstaći da ističu priče posvećene gradnji inkluzivnog društva, provjere činjenice i povuku dezinformacije iz opticaja,

Pružiti podršku političkom dijalogu i razgovorima kojima se nastoje riješiti problemi i prevazići teškoće sa kojima se suočavaju građani.

Kozarska Dubica, kao i mnoge druge zajednice poput nje, pokazale su nam koji je najbolji način da se popravi razbijeni prozor. No, došlo je vrijeme da se potrudimo da naše prozore prvenstveno sačuvamo.